

Eerste Minor Oil & Gas schot in de roos

Ze zijn het er allemaal over eens. De twaalf studenten die met succes de HBO Minor Oil & Gas hebben afgerond. Hun toekomst ligt in de olie- en gasindustrie en voor de meesten zelfs offshore. Al met al een prima resultaat voor de initiatiefnemers van deze opleiding, Maritime Campus Netherlands (MCN) en Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL).

Van de twaalf studenten ambiëren er elf een baan in de olie- en gasindustrie offshore en de laatste wil ook verder in deze sector, maar dan onshore. Bij de diploma-uitreiking staken de studenten hun enthousiasme dan ook niet onder stoelen of banken. Vooral de inzet van bedrijven uit de sector om hen deelgenoot te maken van het scala aan bijzondere activiteiten die worden ontplooid en de innovatieve technieken die hierbij worden toegepast, oogste veel bewondering. "Wij zijn op bezoek geweest bij de oliemaatschappijen GDF SUEZ E&P Nederland, Total E&P Nederland, TAQA en NAM, alsmede bij serviceverlenende bedrijven als Expro North Sea, Noble Drilling, Vroon Offshore Services, Halliburton en Huisman. Ook hebben we een gastterminal en de vakbeurs Offshore Energy 2011 bezocht. Daarnaast hebben we lessen gevolgd die zijn gegeven door vertegenwoordigers van bedrijven als AdvSafe. Hierdoor hebben we veel kennis over de sector opgedaan", vertelt Cyriaan Teunissen, één van de twaalf studenten. "Heel bijzonder vond ik de deelname aan de door de brancheorganisaties NOGEP (oliemaatschappijen) en IRO (offshore-bedrijfsleven) uitgeschreven Student's Design Contest Hit & Run 2011." Hierbij was de opdracht een meervoudig bruikbaar platform te ontwerpen waarmee kleine of marginale velden in productie kunnen worden gebracht. De cursisten van de

Prijzuitreiking van de Student's Design Contest Hit & Run 2011 tijdens het IRO-jubileum in Utrecht.

Minor Oil & Gas werden hiervoor opgesplitst in twee teams. Aan deze competitie namen verder ook twee studententeams van de STC Hogeschool voor de Zeevaart uit Rotterdam deel. Tijdens de bijeenkomst, gehouden ter gelegenheid van de viering van het 40-jarig bestaan van branchevereniging IRO, werden de winnaars van de Design Contest bekend gemaakt. De twee teams van de minor uit Den Helder behaalden de eerste en tweede plaats. De aanvoerder van het winnende team, Cyriaan Teunissen: "Ons ontwerp van een relatief eenvoudig hefplatform met een COGAS-installatie oogste veel waardering. Vooral omdat we hiermee ook nog een duurzame bijdrage leveren aan windturbineparken als deze bij weinig

wind nauwelijks stroom kunnen opwekken." De winnaars kregen als beloning een training bij Falck Nutex aangeboden en mochten per helikopter een bezoek brengen aan het De Ruyter olie- en gasproductieplatform van Dana Petroleum in de Nederlandse sector van de Noordzee.

Teamleider Life Science & Technology Jan Heijenga van NHL Leeuwarden gaat een aantal studenten van de eerste geslaagde minor inzetten om studenten voor de volgende HBO Minor Oil & Gas te werven. "Gezien hun positieve ervaringen en enthousiaste verhalen kunnen we ons geen betere ambassadeurs wensen". De tweede minor gaat in augustus 2012 van start. ■

Studenten brengen windenergiesector in beeld

Op uitnodiging van de Maritime Campus Netherlands hebben zo'n 100 HBO-studenten van verschillende opleidingsinstituten een bezoek gebracht aan de vakbeurs EWEA Offshore Windenergie die eind vorig jaar is gehouden in de RAI te Amsterdam. Onderdeel van hun bezoek was de opdracht om in teamvorm de gehele windenergieketen, van ontwerp tot exploitatie, met tien zelfgemaakte foto's in beeld te brengen.

Gestoken in een T-shirt, met aan de voorzijde het MCN-logo en aan de achterzijde de tekst 'Student - Hire me', gingen de studenten in het beursgebouw aan de slag. Met hun mobiele telefoons werden stands, logo's en modellen gefotografeerd van Nederlandse bedrijven die actief zijn in de windenergiesector. MCN-directeur Marja Doedens: "Doel van dit bezoek was om met name derde- en vierdejaars studenten van de afstudeer-richting Offshore Windenergie van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL) en de Minor Offshore Windenergie van de Hogeschool Arnhem

en Nijmegen (HAN) kennis te laten maken met de partijen die in deze sector actief zijn. Maar ook andersom kunnen partijen kennis maken met studenten die in deze sector aan de slag willen. Met ons initiatief willen wij bevorderen dat beide partijen elkaar leren kennen en weten te vinden." Over het beursbezoek en de foto-opdracht zegt Foppe Riemer Haarsma, vierdejaars student werktuigbouwkunde aan de NHL: "Op de beurs was veel te zien en te leren. Heel interessant vond ik de schaalmodellen en de manier waarop werd uitgelegd hoe een windturbinepark tot stand komt.

Bij de fotowedstrijd zijn we achter een team van de HAN als tweede geëindigd. Onze prijs bestond uit een speciaal voor de windenergiesector door Ascent Safety ontwikkelde Tower Climbing Course." Het team van de NHL Leeuwarden heeft deze cursus ondertussen gevolgd bij het Ascent Safety Trainingcentrum in Den Helder. Het studententeam dat als eerste was geëindigd, mocht op uitnodiging van Eneco een bezoek brengen aan het Prinses Amalia Windpark. De prijs voor de meeste creatieve foto ging naar Frank Molenaar van het Vi Ventorum team van de HAN. ■

Michiel Tegelberg: "Je moet erin geloven"

Met hoopvolle verwachtingen en ambities heeft commandeur b.d. Michiel Tegelberg eind vorig jaar de functie aanvaard van voorzitter van de Onderwijskamer van MCN. Duidelijk is dat hij de regio Den Helder een heel warm hart toedraagt en dat hij zijn kennis en ervaring wil inzetten om extra bedrijvigheid naar de Kop van Noord-Holland te halen. Hij is ervan overtuigd dat de basis hiervoor al ruimschoots aanwezig is.

Op zijn zeventiende kwam Michiel Tegelberg naar Den Helder om op het Koninklijke Instituut voor de Marine (KIM) een loopbaan in 's Rijks zee-dienst te beginnen. Hierna volgde, zoals hij het zelf zegt, een redelijk standaard loopbaan als zeeofficier. Nog altijd roepen zijn zes jaar bij de Dienst Hydrografie warme gevoelens bij hem op. Verder heeft hij achtereenvolgens als commandant gevaren op het opnemingsvaartuig Buijskes, het patrouillevaartuig Freyr, het multipurposefregat Tjerk Hiddes en het geleidewapenfregat De Ruyter. Van dit marineschip was hij de laatste commandant voordat het uit dienst werd gesteld. Het brugcomplex van dit fregat vormt thans een pronkstuk van het Marinemuseum. Na diverse walplaatsingen, waaronder in Brussel, sloot hij zijn marinecarrière af op de plek waar ook alles was begonnen. Van 2005 tot 2009 zwaaide hij als vlagofficier (VOKIM) de scepter bij het KIM. In deze periode raakte hij betrokken bij de voorloper van Maritime Campus Netherlands. Zelf zegt hij hierover: "Het M-3 initiatief speelde al in die tijd en als KIM haakten we aan door onder andere faciliteiten te bieden en om mee te denken op het gebied van onderwijs en onderzoek. En tot mijn grote vreugde zijn bij het KIM de touwtjes met MCN, dat was voortgekomen uit M-3, verder aangehaald. Een prachtig voorbeeld hiervan is de HBO Minor Oil & Gas die fysiek op het KIM is gefaciliteerd."

Maritiem bolwerk

Nadat Michiel Tegelberg officieel op 1 oktober 2009 met functioneel leeftijdsontslag was gegaan, is hij bij diverse maatschappelijke organisaties actief geworden. En toen hij ruim een half jaar geleden het verzoek van oud-collega en nu MCN-voorzitter vice-admiraal b.d. Cees van Duyvendijk kreeg om voorzitter te worden van de Onderwijskamer heeft hij even geaarzeld of hij deze bestuurlijke functie echt ambieerde. En dan met name vanwege het

Voorzitter Onderwijskamer Michiel Tegelberg.

spookbeeld om (opnieuw) in bureaucratische processen verzeild te raken. "Maar ik geloof in het concept en de mensen die daarvoor vechten", vervolgt Michiel Tegelberg, "en per 1 december 2011 ben ik officieel in deze functie van start gegaan. Vooral ook omdat ik de regio Den Helder een warm hart toedraag, en de initiatieven van MCN wil steunen om meer bedrijvigheid en werkgelegenheid naar de Kop van Noord-Holland te halen. Als je op een hoog abstractieniveau kijkt naar de hoeveelheid kennis en bedrijvigheid die hier voorhanden is bij de onderzoeksinstituten, onderwijsinstellingen en bedrijven, dan ontcom je niet aan het gevoel dat daar nog veel meer uit kan worden gehaald als je alles op een goede manier aan elkaar weet te koppelen. En dat we het zo voor bedrijven die hier nog niet zitten aantrekkelijker kunnen maken om zich hier te vestigen. Hierdoor kun je een soort vliegwieleffect creëren, waardoor je steeds meer bedrijvigheid aantrekt. Ook op het gebied van opleidingen en onderzoek. Den Helder zou zich dan kunnen ontwikkelen tot een absoluut expertisecentrum, een soort maritiem bolwerk, waar alle dingen samenkomen. En misschien kunnen we de ruimte die er gaat komen doordat de marine kleiner wordt, gebruiken om nieuwe bedrijven vestigingsmogelijkheden te bieden. Ik ben van mening dat het de kracht van MCN moet zijn om deze partijen bij elkaar te brengen en met elkaar kennis te laten maken. Om vervolgens

samen dingen op te pakken. Hieraan wil ik graag een bijdrage leveren."

Initiatieven ontwikkelen

In zijn nieuwe functie van voorzitter Onderwijskamer heeft Michiel Tegelberg al kennis gemaakt met de betrokken partners en hun activiteiten. "Inmiddels heb ik ook al met een aantal EFRO-projecten op onderwijsgebied kennis gemaakt. Als heel bijzonder heb ik de eerste HBO Minor Oil & Gas ervaren. Dit is een groot succes geworden en met de lessen die we hieruit hebben getrokken wordt aan een vervolg gewerkt en willen we bijvoorbeeld ook naar een HBO Minor Offshore Wind toe. Het is goed te zien dat het ROC Kop van Noord-Holland en Tetrix zich ook met olien- en gasachtige opleidingen bezighouden. Dit alles is echter nog maar het begin. Zelf denk ik dat we op onderwijsgebied nog allerlei initiatieven kunnen ontplooiën, onder andere door er meer partners bij te betrekken. Zo is bijvoorbeeld het Scheepvaart en Transport College (STC) uit Rotterdam al aangeschoven en bekijken we samen de mogelijkheden tot samenwerking. Het STC is een grote speler op het gebied van maritieme opleidingen in Nederland. Ook met het KIM, recentelijk nog WO-geaccrediteerd, kijken we naar samenwerkingsmogelijkheden. Met MCN zitten we nu in een fase om dingen handen en voeten te geven, met zoals eerder al gezegd de HBO Minor Oil & Gas als prachtig voorbeeld. Je moet erin geloven en er absoluut voor willen gaan." ■

MCN-directeur Marja Doedens: “Langzamerhand gaan de ogen open”

Steeds meer bedrijven en organisaties raken enthousiast over de activiteiten en projecten die door de Maritime Campus Netherlands (MCN) worden uitgevoerd, zegt directeur Marja Doedens. Dit komt onder andere door de nodige aandacht die de publicatie van het rapport ‘KIA Wind op zee’ en de toekenning van een flinke EFRO-subsidie voor een reeks van onderwijs- en onderzoeksprojecten kregen. Vervolgens was de HBO Minor Oil & Gas regelmatig in het nieuws. Nu ligt het accent op een scala aan activiteiten rond het Nationaal Kenniscentrum Offshore Windenergie. Reden voor bedrijven en organisaties om zich bij MCN aan te sluiten.

MCN-directeur Marja Doedens.

In haar kantoor bij IMARES Den Helder vertelt MCN-directeur Marja Doedens heel enthousiast over de huidige stand van zaken. “Ons rapport ‘KIA Wind op Zee’ wordt nog steeds door allerlei organisaties als richtlijn gebruikt. En alle onderzoeks- en onderwijsprojecten die onder de EFRO-subsidie vallen zijn ‘up & running’. En persoonlijk vind ik het geweldig hoe we samen met het offshorebedrijfsleven de eerste HBO Minor Oil & Gas tot een succes hebben kunnen maken. In augustus gaat hier in Den Helder de tweede minor van start.” Bekeken wordt of volgens hetzelfde concept ook een Minor Offshore Wind Energie kan worden opgezet. “Dit gebeurt in samenwerking met Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL) en de Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN). Inmiddels zijn we samen met Inholland, TAQA, HVC en ECN aan het kijken of er ook een markt is voor een Minor Biomassa

Vergassing.” De activiteiten van MCN trekken steeds meer de aandacht. “Ik merk dat langzamerhand de ogen van steeds meer bedrijven, organisaties en onderwijsinstellingen open gaan. Ik verwacht dan ook dat we eind dit jaar een flink aantal nieuwe aangeslotenen zullen hebben.” Een belangrijk fundament onder de MCN-organisatie zijn de drie kamers voor onderzoek, onderwijs en ondernemers. Kamers waar vertegenwoordigers uit de diverse sectoren samen netwerken, plannen maken en projecten initiëren. Hoewel deze kamers regelmatig afzonderlijk vergaderen is nu ook al twee keer gezamenlijk vergaderd. Marja Doedens: “Dit is zo goed bevallen dat we dit vaker gaan doen.” De Ondernemerskamer wordt geleid door Jan Treffers, oud-directeur van GDF SUEZ E&P Nederland, de Onderwijskamer door commandeur b.d. Michiel Tegelberg en de Onderzoekskamer door bestuursvoorzitter Martin Scholten van IMARES.

provincies heeft gesloten voor de opzet van het kenniscentrum, ook daadwerkelijk wordt binnengehaald. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is cofinanciering door het bedrijfsleven. Het gaat om 25 procent van het subsidiebedrag. En dat is best een uitdaging omdat het bedrijfsleven in de windenergiesector heel versnipperd en relatief klein is en het ook niet makkelijk heeft. Die 1,4 miljoen euro moet met name worden gebruikt voor onderwijs. Als bedrijven ons nu een handje gaan helpen, dan krijgen ze er straks iets moois voor terug.” Volgens Marja Doedens begint door al deze activiteiten het kenniscentrum nationaal steeds meer zichtbaar te worden. De volgende stap is een eigen locatie, zodat het centrum ook fysiek een gezicht krijgt. “Na de zomer hopen we in Den Helder in de voormalige zeevaartschool over een eigen locatie te kunnen beschikken.”

Uitdaging

Eén van de kernactiviteiten van MCN betreft het professionaliseren van het onderwijs in diverse sectoren. “We pakken dit heel breed aan. Op dit moment zijn we bezig de contacten met alle nationale opleidingen te organiseren. Hierbij vind ik het belangrijk dat we HBO’s en MBO’s gezamenlijk op één niveau krijgen. Vanuit het kenniscentrum willen we graag trajecten opstarten om de kennis en ervaring van ouderen, opgedaan in de offshore- en windenergiesector, te delen of over te dragen aan de jongere generatie. En ik wil graag naar een nationale pool toewerken met stage- en onderzoeksopdrachten op het gebied van offshore wind. Zodat alle scholen die op dit gebied actief zijn hieruit kunnen putten. De volgende stap is de opzet van een bedrijfsadviescommissie voor offshore windenergie op landelijk niveau voor het HBO en MBO.” Een bron van zorg voor de MCN-directeur is dat veel bedrijven de urgentie onderschatten dat hun personeel kwalitatief goed opgeleid moet zijn. “Zowel in de offshore olie- en gasector als de offshore windenergiesector zijn straks meer dan 10.000 nieuwe werknemers nodig. Met alleen onze minors gaan we dit niet redden. Daar is veel meer voor nodig. Dit is de grote uitdaging waar we met z’n allen voor staan.” ■

LAATSTE NIEUWS

Als het aan Taskforce Civiel Medegebruik Defensiehavens Den Helder ligt, gaat MCN een belangrijke rol spelen bij de verdere ontwikkeling van de Helderse haven. In het onlangs uitgebrachte rapport geeft de Taskforce het advies om MCN te ontwikkelen tot de logische kern van het kenniscluster waar bedrijvigheid en kennis samenkomen. En om via MCN topondernemers in te zetten op het vergroten van de bedrijvigheid van Den Helder. De Taskforce, bestaande uit vertegenwoordigers van het Ministerie van Defensie, de Koninklijke Marine, de Gemeente Den Helder, de Provincie Noord-Holland, het Rijksvastgoed- en Ontwikkelbedrijf, het Havenbedrijf Rotterdam en VNO/NCW Noordwest-Holland, heeft onder voorzitterschap van Ivo Wekenborg en met steun van het consultancybureau ABL2 de kansen op economische groei voor de regio Den Helder in kaart gebracht.

Kenniscentrum

Een bijzonder project waar Marja Doedens zich nu in heeft vastgebeten, betreft de opzet in Den Helder van het Nationaal Kenniscentrum Offshore Windenergie. Hiervoor heeft de Provincie Noord-Holland een subsidie van 150.000 euro verleend. “Onder de vlag van dit centrum zijn we al met diverse zaken bezig, waaronder het organiseren van masterclasses voor de docenten van de opleiding Offshore windenergie en het organiseren van netwerkbijeenkomsten en workshops specifiek gericht op partijen die actief zijn in deze sector. Een andere activiteit is het in kaart brengen van de gehele offshorewindketen in Nederland. Dit betreft zowel onderwijsinstellingen, onderzoeksinstituten als het bedrijfsleven. Hierbij werken we samen met de Noord-Nederlandse Offshore Wind Organisatie, een samenwerkingsverband van Energy Valley, NOM en Sintens. Veel energie wordt gestoken in de verdere uitwerking van de concept businesscase voor de opzet van het kenniscentrum. Onderdeel hiervan is ervoor te zorgen dat de 1,4 miljoen euro uit de Green Deal die de rijksoverheid met de noordelijke

Blauwdruk-project koppelt offshore productie- en natuurwaarden

De vraag of de opwekking van windenergie ver uit de kust valt te combineren met aquacultuur en/of passieve visserij zal, als het aan IMARES-onderzoekers Frans Veenstra en Chris Karman ligt, binnenkort worden beantwoord. Hiervoor wordt momenteel onder de vlag van MCN-EFRO het onderzoeksproject Blauwdruk uitgevoerd. Bij dit project is een groot aantal partijen direct en indirect betrokken.

“Wij komen in 2013 met de resultaten van een haalbaarheidsonderzoek, met daarin een omschrijving van een integrale aanpak”, zegt projectleider Frans Veenstra. “Hiermee laten we zien onder welke omstandigheden, condities en randvoorwaarden far offshore windenergie, gecombineerd met aquacultuur en/of passieve visserij, profijtelijk is. Met aanvaardbare veiligheids- en milieurisico’s en een groter maatschappelijk draagvlak. Op dit moment voeren we een soort quickscan uit, waarbij we uitgaan van een praktijkscenario voor een 1.000 MW windturbinepark met een opbrengst van 1.000 ton aan mariene productie. Verder willen we antwoorden geven op vragen als wat gaat dit nu kosten en wat gaat het opleveren als je van ‘single-use’ op ‘multi-use’ duurzame offshoreactiviteiten overschakelt.” Chris Karman: “Al onze initiatieven richten zich nu op het kijken waar de kansen liggen en welke pragmatische oplossingsrichtingen mogelijk zijn om belemmeringen weg te nemen. In de afgelopen tien jaar gaf iedereen in de offshore- en de visserijsector wel een reden aan waarom deze zaken niet zouden kunnen worden gecombineerd. Je ziet dat er de afgelopen jaren heel wat windturbineparken offshore zijn neergezet. Het zijn veelal pilots, waarbij vaak visgronden worden ontnomen. Met gecombineerde offshore-activiteiten komt daar iets voor in de plaats, zoals bijvoorbeeld aquacultuur en/of passieve visserij. Behalve kleinschalig, zoals in België (ILVO e.a),

is het combineren van dit laatste met windenergie echter nog nooit gebeurd.” Hierop zegt Frans Veenstra: “Met het Blauwdruk project willen we investeerders, beleidsmakers en het bedrijfsleven laten zien wat het kan zijn en worden.”

Eén plus één meer dan twee

Het MCN-EFRO Blauwdruk project was al van start gegaan voordat MCN de grote trekker werd. Frans Veenstra: “Het project wordt aangestuurd vanuit Den Helder. Partners in Noord-Holland zijn onder andere TNO Harssens, ATO-NH en AMC-RF, die meer specifiek de technische en operationele elementen voor het project aanleveren. Een aantal kennishiaten wordt opgevuld door projecten die wij als IMARES zelf uitvoeren. Hieraan dragen collega-instituten van Wageningen UR als het LEI en het CMP hun steentje bij. Andere partijen die al benaderd zijn en die bij het project een belangrijke rol kunnen spelen, zijn Grontmij, Deltares, TU Delft en via IMARES het Noorse SINTEF instituut. Overal lopen projecten, zij het vooral ‘science-driven’. En als je deze Nederlandse en buitenlandse expertise bij elkaar weet te brengen door bij ons aan te schuiven, dan is één plus één meer dan twee.” Daarbij gaat er volgend jaar ook nog eens een groot EU-project lopen, waarin behalve naar wind- en mariene productiemogelijkheden ook naar andere ‘multi-use’ platformen wordt gekeken. Chris Karman vervolgt: “Naarmate je verder in de toekomst gaat, zullen steeds meer activiteiten

en ontwikkelingen naar zee worden verplaatst. Dan zul je zien dat er geen standalone projecten meer worden gegund en moeten er dus zaken worden gecombineerd.” Frans Veenstra voegt hier nog aan toe: “Belangrijk is dat niet alleen wordt gekeken naar de profijtelijkheid, maar ook naar de veiligheids- en milieurisico’s van deze zaken, alsmede of ze maatschappelijk verantwoord zijn.” Chris Karman: “Je moet zaken vooral integraal organiseren dat zowel de economie als de ecologie er baat bij heeft.” Frans Veenstra: “Ofwel het koppelen van productie- en natuurwaarden. En dat is nu precies waar IMARES voor staat.” ■

Colofon

MCN Nieuwsbrief is een uitgave van Maritime Campus Netherlands (MCN) en wordt verspreid onder bestaande en potentiële relaties. De uitgave heeft als doel geïnteresseerden optimaal te informeren over bestaande en nieuwe activiteiten van MCN, alsmede andere belangrijke zaken die met deze activiteiten in verband staan. Met bronvermelding is overname van delen van de inhoud van deze nieuwsbrief toegestaan. De inhoud is samengesteld ter informatie. Aan de feitelijke inhoud kunnen geen rechten worden ontleend.

Maritime Campus Netherlands (MCN)

Bezoekadres:
Bevesierweg Gebouw MML
1781 AR Den Helder

Postadres:
Postbus 505, 1780 AM Den Helder
T 06-20133175
E info@maritimecampus.nl

Redactie en productie

PAS Publicaties

Fotografie

PAS Publicaties, Flying Focus,
Marjolijn Lamme

Druk

Drukkerij Haarmans

www.maritimecampus.nl

Startersbijeenkomst goed bezocht

Meer dan twintig potentiële ondernemers hebben onlangs deelgenomen aan de bijeenkomst Startersfinanciering in het Enys House in Den Helder. Daar konden zij zich oriënteren op de financieringsmogelijkheden voor hun op te starten onderneming. Dit gebeurde op uitnodiging van Maritime Campus Netherlands die deze bijeenkomst in samenwerking met de Kamer van Koophandel Noordwest- Holland had georganiseerd.

In zijn welkomstwoord stelde André IJdema namens MCN dat deze bijeenkomst onderdeel is van de activiteiten die worden ontplooid om de economie in de Kop van Noord-Holland te stimuleren. Nadat Jeroen Noot en Janneke Brouwers kort de mogelijkheden hadden geschetst om in contact te komen met de Kamer van Koophandel en de diverse activiteiten die worden ontplooid voor startende ondernemers nader hadden belicht, gaven vertegenwoordigers van mogelijke financieringsbronnen drie korte voordrachten. Als eerste vertelde René de Visser van Rabobank Noord-Holland Noord hoe de bank een passende financiering voor starters kan regelen. Berry Mak, bedrijfsadviseur van Qredits ging vervolgens

in op de mogelijkheid van microfinanciering, in de vorm van een lening, voor de startende ondernemer en de begeleiding voor aanvang en coaching daarna. Als derde belichtte Bertrand van Leersum namen het Ontwikkelingsfonds Duurzame Energie Noord-Holland (ODENH) de manier waarop er wordt geïnvesteerd om duurzame energietechnologie snel naar de markt te brengen en hierdoor werkgelegenheid te realiseren. Ter afsluiting vertelde ondernemer Rakesh Autar over zijn ervaringen ten aanzien van het aanvragen van financieringen voor de bedrijven QSS (software) en iQ-Laboratory die hij in samenwerking met de Rabobank in Den Helder heeft opgezet. ■